

A FÉNY ÉS AZ ALJNÖVÉNYZET MINTÁZATÁNAK ÖSSZEFÜGGÉSE A SZALAFŐI ÓSERDŐBEN

Tinya Flóra¹, Ódor Péter²

¹ Budapesti Corvinus Egyetem, Kertészettudományi Kar, Növénykörtani Tanszék,
² ELTE TTK, Növényrendszertani és Ökológiai Tanszék

1. Bevezetés

Az erdei aljnövényzet borítását, összetételét és mintázatát egy állományon belül nagymértékben meghatározzák az ott uralkodó fényviszonyok.
Az egyes fajok változó térléptékben mutatnak jellegzetes mintázatot, és sok esetben ez összefügg a fény mintázatával.

Jelen munkában a diffúz fény, a gypsint és a mohaszint mintázatát, annak léptékét vizsgáltuk egy tő- és lomblevelű elegendes állományon belül, valamint megkerestük az ezen mintázatok közötti összefüggéseket.

3. Anyag és módszer

Adatgyűjtés:
Szalafői Óserdő Erdőrezervátum (Órségi Nemzeti Park)
11x11 db., 5x5 méteres, érintkező kvadrát
gypsint és mohaszint összbortásának vizuális becslése, egyes edényes fajok egyedi borításainak becslése
relatív diffúz fény becslése kvadrátonként (LAI-2000 Plant Canopy Analyzer)

Adatelemzés:
a fény és a növényzeti borítás térképeinek vizuális értékelése
mintázelemzés (Passage szoftver):
egydi mintázatok elemzése: four term local quadrat variance - 4TLQV
fény és az aljnövényzeti változók mintázata közti összefüggés vizsgálata: four term local quadrat covariance - 4TLQC

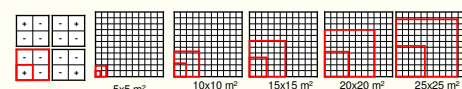
- 5 térlépték:
1. 5x5 m²
2. 10x10 m²
3. 15x15 m²
4. 20x20 m²
5. 25x25 m²

2. Kérdések

Milyen léptékű a diffúz fény mintázata egy állományon belül?
Milyen léptékű a gypsint, ill. a mohaszint borításának mintázata?
Milyen léptékű az egyes fajok borításának mintázata?
Kimutatható-e összefüggés az aljnövényzet és a fény mintázata között?
Képezhetők-e fajcsoportok a fénymintázattal való összefüggés alapján?

A mintázelemzésről – avagy mit is látunk a grafikonokon?

4TLQV: változók egyedi mintázatok elemzése
egy kvadrát adatát hasonlítja annak 3 szomszédjához (variancia-analízis)
kvadrátméretet folyamatosan növelve térsor-elemzés

grafikon csúcsa: megadja, hogy mely térléptékben mutat az adott változó aggregált mintázatot

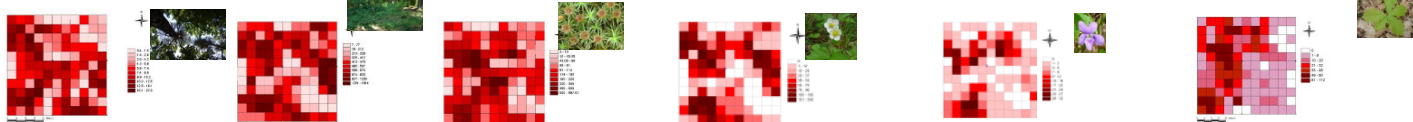
4TLQC: két változó (fény + valamilyen aljnövényzeti változó) mintázatának összefüggését vizsgálja
4TLQV-hez hasonló elven, de variancia helyett kovariancia-számítás

grafikon csúcsa: megadja, hogy mely térléptékben függ össze leginkább a két változó mintázata

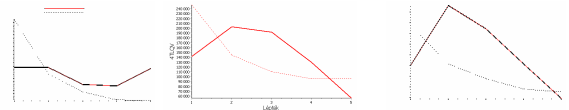
ha a fényvel vizsgált 4TLQC grafikon csúcsa egybeesik 4TLQV csúcsával → az adott léptékű mintázatot valószínűleg a fény okozhatja

4. Eredmények

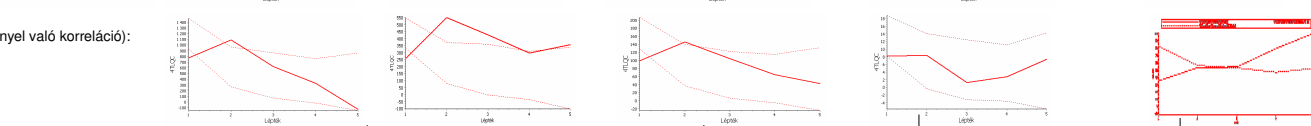
- a) A fény mintázata   b) A gypsint mintázata   c) A mohaszint mintázata   d) Példa₁ - Az erdei szármóca (*Fragaria vesca*) mintázata   e) Példa₂ - Az erdei ibolya (*Viola reichenbachiana*) mintázata   f) Példa₃ - A kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) mintázata

4TLQV
(egydi mintázat):

4TLQC: (fényvel való korreláció):

A megvilágítottság két léptékben (10x10 és legalább 25x25 m²) is jellegzetes mintázatot mutat.

A gypsint és a mohaszint mintázatára is a 10x10 m²-es lépték a jellemző. Ez a mintázat mindkét változó esetében szoros összefüggést mutat a fény finomabb léptékű mintázatával.

A fényigényes erdei szármóca mintázatára a 10x10 m²-es foltok a jellemzőek. Ez a mintázat szintén összefüggést mutat a fény mintázatával.

Az árnyéktűrő erdei ibolya mintázatára szintén a 10x10 m²-es foltok a jellemzőek. Ez a mintázat azonban függetlennek bizonyult a fény mintázatától.

A fászszerű kocsánytalan tölgy mintázata a 25x25 m²-es (vagy még nagyobb) léptékben volt aggregált. Ebben a léptékben a mintázata szorosan összefüggött a fény (durvabb léptékű) mintázatával.

g) A vizsgált fajok csoportosítása a fény mintázatával való kapcsolat alapján, és a fajok mintázatára jellemző térlépték:

Lágyszárúak

Mintázat léptéke (m ² , 4TLQV)	Mintázat léptéke (m ² , 4TLQV)
Van fényvel összefüggő mintázat	Van fényvel összefüggő mintázat
<i>Fragaria vesca</i> 10x10	<i>Betula pendula</i> 10x10
<i>Carex pallescens</i> 5x5 - 10x10	<i>Quercus petraea</i> 25x25
<i>Brachypodium sylvaticum</i> 10x10 - 15x15	<i>Pinus sylvestris</i> 5x5, 25x25
<i>Poa nemoralis</i> 10x10	<i>Carpinus betulus</i> 25x25
<i>Festuca heterophylla</i> 5x5 - 10x10	Nincs fényvel összefüggő mintázat
Nincs fényvel összefüggő mintázat	<i>Picea abies</i> 5x5
<i>Viola reichenbachiana</i> 10x10	<i>Prunus avium</i> 5x5
<i>Mycelis muralis</i> 25x25	<i>Viburnum opulus</i> 5x5
<i>Ajuga reptans</i> 20x20	<i>Fagus sylvatica</i> 5x5
<i>Rubus fruticosus</i> agg. 25x25	<i>Frangula alnus</i> 5x5
<i>Athyrium filix-femina</i> 5x5	
<i>Dryopteris carthusiana</i> 5x5 - 15x15	

Fászszerűak

Mintázat léptéke (m ² , 4TLQV)	Mintázat léptéke (m ² , 4TLQV)
Van fényvel összefüggő mintázat	Van fényvel összefüggő mintázat
<i>Betula pendula</i> 10x10	<i>Betula pendula</i> 10x10
<i>Quercus petraea</i> 25x25	<i>Quercus petraea</i> 25x25
<i>Pinus sylvestris</i> 5x5, 25x25	<i>Pinus sylvestris</i> 5x5, 25x25
<i>Carpinus betulus</i> 25x25	<i>Carpinus betulus</i> 25x25
Nincs fényvel összefüggő mintázat	Nincs fényvel összefüggő mintázat
<i>Picea abies</i> 5x5	<i>Picea abies</i> 5x5
<i>Prunus avium</i> 5x5	<i>Prunus avium</i> 5x5
<i>Viburnum opulus</i> 5x5	<i>Viburnum opulus</i> 5x5
<i>Fagus sylvatica</i> 5x5	<i>Fagus sylvatica</i> 5x5
<i>Frangula alnus</i> 5x5	<i>Frangula alnus</i> 5x5

5. Következtetések

A közösségi változók (gypsint-, mohaszint-borítás) mintázata szorosan kötődik a fény mintázatához, mint az egyes fajok egyedi mintázata.

A lágyszárú és a fászszerű fajkészleten belül is jól elkülöníthetőek a fény mintázatára érzékeny, és attól nagymértékben független fajok.

A fény mintázatára érzékeny fajok közül a lágyszárúak inkább a megvilágítottság finomabb, míg a fászszerűak a fény durvabb léptékéhez igazodtak.

6. Köszönetnyilvánítás

A terepmunkában nyújtott segítségért köszönet illeti Németh Balázst, Máriaigetzi Sárát, Mag Zsuzsánt, Molnár Ákost és Márton Orsolyát. A kutatást az OTKA xxx támogatja.